

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS
**BOLA TARBIYASIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING
SALBIY TA'SIRI (TELEFON MISOLIDA)**

Baxronova Marjona Rayxonovna

Navoiy Innovatsiyalar Universiteti

Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrası

Maktabgacha talim yonalishi

talabasi

Annotatsiya (O'zbekcha)

Ushbu maqolada bolalar tarbiyasiga raqamli texnologiyalar, ayniqsa mobil telefonlarning salbiy ta'siri keng yoritib berilgan. Bolaning shaxs sifatida shakllanishi, axloqiy tarbiyasi, hissiy-emotsional holati, nutq rivoji, ijtimoiy moslashuvi va xulq-atvoriga telefon vositalarining ta'siri ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Maqolada bolalarning ortiqcha telefon ishlatishi natijasida tarbiya jarayonida yuzaga keladigan psixologik, ijtimoiy va ma'naviy muammolar ochib berilgan. Shuningdek, ota-onalar va tarbiyachilar uchun bolalarni raqamli muhitdan to'g'ri foydalanishga yo'naltirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: bola tarbiyasi, telefon, raqamli texnologiya, salbiy ta'sir, maktabgacha ta'lim, psixologik rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, axloqiy tarbiya.

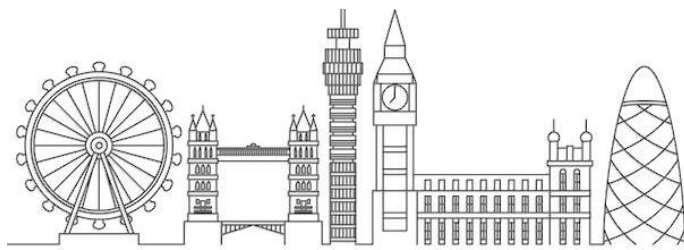
Аннотация (Русча)

В статье широко раскрывается негативное влияние цифровых технологий, в частности мобильных телефонов, на воспитание детей. С психолого-педагогической точки зрения проанализировано влияние телефона на формирование личности ребёнка, его нравственное воспитание, эмоциональное состояние, развитие речи, социальную адаптацию и поведение. В работе выявлены психологические, социальные и духовно-нравственные проблемы, возникающие в процессе воспитания вследствие чрезмерного использования детьми мобильных телефонов. Также даны практические рекомендации для родителей и педагогов по правильной организации взаимодействия детей с цифровой средой.

Ключевые слова: воспитание ребёнка, мобильный телефон, цифровые технологии, негативное влияние, дошкольное образование, психологическое развитие, социальная адаптация, нравственное воспитание.

Annotation (English)

This article highlights the negative impact of digital technologies, especially mobile phones, on child upbringing. From a psychological and pedagogical perspective, the influence of mobile phones on personality formation, moral education, emotional state, speech development, social adaptation and behavior of children is analyzed. The article identifies psychological, social and moral problems in the воспитание process caused by excessive use of mobile phones by children. Practical recommendations are also

provided for parents and educators on organizing children's interaction with the digital environment in a healthy and balanced way.

Keywords: *child upbringing, mobile phone, digital technologies, negative impact, preschool education, psychological development, social adaptation, moral education.*

Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Mobil telefon, planshet, kompyuter va boshqa elektron qurilmalar kundalik hayotimizda keng qo'llanilib, inson faoliyatining deyarli barcha sohalariga chuqur kirib kelmoqda. Ushbu jarayon bolalar hayotiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun telefon oddiy aloqa vositasi emas, balki asosiy o'yin, mashg'ulot va vaqt o'tkazish vositasiga aylangan.

Bola tarbiyasi jarayoni shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan murakkab va uzluksiz jarayon hisoblanadi. Bu jarayonda muhit, muloqot, tarbiyaviy munosabatlar, real hayotiy tajribalar muhim o'rin egallaydi. Ammo zamonaviy sharoitda ko'plab oilalarda bolani tinchlantirish, chalg'itish yoki band qilish maqsadida telefon vositasidan keng foydalanilmoqda. Natijada bola real muhitdan ko'ra virtual muhit bilan ko'proq muloqot qiladigan bo'lib qolmoqda.

Telefon orqali shakllanayotgan tarbiya jarayoni sun'iy muhit asosida rivojlanadi. Bola real hayotiy vaziyatlar, jonli muloqot, harakatli o'yinlar, hissiy aloqalar orqali emas, balki ekran tasvirlari orqali tajriba orttirishga o'rganadi. Bu holat bolaning shaxs sifatida shakllanishiga, axloqiy qarashlari, xulq-atvori, hissiy dunyosi va ijtimoiy munosabatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu bois, bugungi kunda bola tarbiyasiga raqamli texnologiyalar, ayniqsa mobil telefonlarning ta'sirini o'rganish dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Telefonning bola tarbiyasiga salbiy ta'sirlarini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilish, ushbu muammoning oqibatlarini aniqlash va uning oldini olish yo'llarini ishlab chiqish zamonaviy pedagogika va psixologiyaning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar inson hayotining ajralmas qismiga aylanib ulgurgan. Mobil telefon, planshet, kompyuter kabi qurilmalar nafaqat kattalar, balki bolalar hayotiga ham chuqur kirib bormoqda. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun telefon oddiy aloqa vositasi emas, balki asosiy o'yin, ko'ngilochar va vaqt o'tkazish vositasiga aylanib qolmoqda. Bu holat bola tarbiyasi jarayoniga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Bola tarbiyasi — bu faqat bilim berish emas, balki shaxsni shakllantirish jarayonidir. Aynan bolalik davrida bolaning axloqiy qarashlari, xulq-atvori, hissiy dunyosi, ijtimoiy munosabatlari va qadriyatlari shakllanadi. Agar tarbiya jarayonida asosiy vaqt telefon orqali o'tsa, bola real hayotiy tajribadan uzoqlashib boradi. Natijada tarbiya jarayoni sun'iy muhit asosida shakllana boshlaydi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Ko'plab oilalarda bolani tinchlantirish, ovqatlantirish yoki chalg'itish uchun telefon berish odatiy holga aylangan. Biroq bu usul vaqtinchalik qulaylik bersa-da, uzoq muddatda salbiy oqibatlariga olib keladi. Bola muammo, qiyinchilik yoki zerikish holatida telefonni asosiy yechim sifatida qabul qila boshlaydi. Bu esa mustaqil muammo hal qilish ko'nikmalarining shakllanmasligiga olib keladi.

Telefon bolaning axloqiy tarbiyasiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Internet muhitida bolalar uchun mos bo'lmagan axborotlar, zo'ravonlik, tajovuzkorlik, noto'g'ri xatti-harakatlarni targ'ib qiluvchi kontentlar mavjud. Bola bu axborotni tanqidiy tahlil qilish qobiliyatiga ega bo'lmagani sababli, ularni ongiga singdirib oladi va xatti-harakatlarida takrorlay boshlaydi. Natijada bolaning xulq-atvorida qo'pol muomala, agressivlik, hurmatsizlik, itoatsizlik kabi sifatlar shakllanishi mumkin.

Telefon bolaning hissiy-emotsional tarbiyasiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bola real muloqot orqali mehr, e'tibor, hamdardlik, tushunish kabi hissiy ehtiyojlarini qondirishi kerak. Telefon esa bu ehtiyojlarni sun'iy tasvirlar orqali qondirishga o'rgatadi. Natijada bola real hissiy aloqalarni qadrlashni o'rganmaydi, hissiy sovuqqonlik shakllanadi.

Nutq tarbiyasi jihatidan ham telefon salbiy rol o'ynaydi. Bola jonli muloqot orqali so'zlashishni, fikr bildirishni, savol berishni, suhbat qurishni o'rganadi. Telefon esa bolani passiv tomoshabinga aylantiradi. U eshitadi, lekin gapirmaydi. Bu holat nutq rivojining sekinlashishiga, so'z boyligining kambag'allashishiga olib keladi.

Ijtimoiy tarbiya jarayonida ham muammolar yuzaga keladi. Telefon bilan ulg'aygan bola jamoada bo'lishga, tengdoshlari bilan o'ynashga, kelishishga, murosa qilishga kam qiziqadi. U individual virtual muhitga ko'nikib qoladi. Natijada ijtimoiy moslashuv qobiliyatlari yetarli darajada shakllanmaydi.

Jismoniy tarbiya nuqtai nazaridan ham telefon salbiy omil hisoblanadi. Harakatli o'yinlar, ochiq havoda bo'lish, jismoniy faollik bola sog'lig'i uchun muhim. Telefon esa bolani uzoq vaqt harakatsiz holatda ushlab turadi. Bu esa sog'liq bilan bog'liq muammolarga, jismoniy sustlikka olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, mobil telefon va raqamli texnologiyalarning nazoratsiz va me'yoridan ortiq qo'llanilishi bola tarbiyasiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bu holat bolaning axloqiy, hissiy, ijtimoiy, nutqiy, jismoniy va ma'naviy rivojlanishiga zarar yetkazadi. Bola tarbiyasida asosiy o'rinni real muloqot, jonli muhit, mehr, e'tibor, harakatli o'yinlar va tarbiyaviy munosabatlar egallashi lozim. Shu sababli ota-onalar va tarbiyachilar bolalarning telefon bilan o'tkazadigan vaqtini qat'iy nazorat qilishi, ularni foydali mashg'ulotlarga yo'naltirishi va bolani real hayotiy faoliyatga jalb etishi zarur. Faqat shundagina sog'lom tarbiya muhitini shakllantirish va barkamol shaxsni tarbiyalash mumkin bo'ladi.

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. "Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi". Toshkent, 2019.
2. Abduraxmonova M. Bolalar psixologiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
3. G'oziev E. Yosh davrlari psixologiyasi. Toshkent: O'qituvchi, 2015.
4. Karimova S. Maktabgacha pedagogika. Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
5. Vygotskiy L.S. Bola psixik rivojlanishi muammolari. Moskva: Pedagogika, 2005.
6. Piaget J. The Psychology of the Child. New York: Basic Books, 2003.
7. World Health Organization (WHO). Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and screen time for children under 5 years of age. Geneva, 2019.
8. UNESCO. Children in a Digital World. Paris, 2017.
9. Livingstone S., Helsper E. Children, Internet and Risk. London School of Economics, 2010.

